

ENGANGSSTØNAD VED FØDSEL

Av Anne-Cathrine Grambo og Heidi Nicolaisen

Sammendrag

Engangsstønad ved fødsel gis til de som ikke har rett til foreldrepenger, og er hovedsakelig ment å dekke utgifter i forbindelse med fødsel og barneutstyr. Andelen som mottar engangsstønad har gått kraftig ned siden 1990-tallet, og i dag mottar om lag 16 prosent av alle kvinner som får barn denne stønaden.

Engangsstønad er mest vanlig blant yngre mødre, og det er rimelig å anta at mange av disse fortsatt er under utdanning og derfor har for lavt inntektsgrunnlag for å kunne få foreldrepenger. I 2014 mottok nær en tredel av de som er under 25 år engangsstønad.

Mens 8 prosent av mødre født i Norge mottok engangsstønad i 2014, gjaldt dette 45 prosent av mødre født i asiatiske land og hele 64 prosent av mødre født i afrikanske land. Mottakere født i utlandet er i gjennomsnitt eldre enn norskfødte mottakere og har også oftere mottatt engangsstønad for eldre søsken.

Flere engangsstønadmottakere enn tidligere har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Vi ser at kvinnene som mottok engangsstønad hadde lave inntekter og lav arbeidsdeltakelse i årene før de fikk barn.

Kun 19 prosent hadde vært i lønnet arbeid i løpet av de siste tre årene før fødsel, men for de fleste var dette deltidsarbeid og midlertidige jobber. Andelen som kommer i jobb etter fødselen øker noe over tid, og etter tre år er om lag en tredel i heltids- eller deltidsjobb. I familiene som mottar engangsstønad har også veldig mange av fedrene lave inntekter, og familienes samlede inntekter blir derfor ofte så lave at de havner under det som regnes som lavinntektsgrensen. Litt under en fjerdedel hadde ulike stønader fra NAV da barnet ble født, og andelen holder seg rundt dette nivået de påfølgende årene.

Innledning

Alle som får barn har rett til økonomiske ytelser fra NAV, enten foreldrepenger eller engangsstønad. Foreldre som har hatt lønnet arbeid av et visst omfang før fødselen, har rett til foreldrepermisjon med et kompensasjonsnivå som skal erstatte lønnen fra det arbeidet de har permisjon fra (se faktaboks for regler). Engangsstønad ved fødsel gis til de som ikke har rett til foreldrepenger. I 2014 utgjorde engangsstønaden 38 750 kroner, mens de som har rett til foreldrepenger kan få opptil 12 ganger så høy utbetaling. Nær 16 prosent av dem som fikk barn i 2014 mottok engangsstønad.

Foreldrepengeordningen og engangsstønaden har en lang forhistorie og hviler på dels ulike begrunnelser (NOU 1996:142). Allerede ved innføringen av obligatorisk sykestrygd for arbeidere i 1909 var det en bestemmelse om barselpenger i seks uker etter fødselen. Betalt permisjon ble opprinnelig begrunnet ut fra vern om kvinner i arbeidslivet og hensyn til kvinnens helse rett etter fødsel. Det ble sett som rimelig å erstatte tapt arbeidsfortjeneste i den perioden kvinnen var pålagt å være hjemme. Ordningen med barselpenger ble stort sett benyttet av ugifte mødre, men det ble argumentert for at også gifte kvinner kunne ha det vanskelig økonomisk. Fra 1915 ble det derfor gitt en *engangsstønad ved*

fødsel til gifte mødre. Samtidig ble perioden med barselpenger utvidet med to uker før fødselen. Senere endringer i den betalte permisjonen var sterkt påvirket av krav fra ILO-konvensjoner¹ om vern av kvinner i arbeidslivet. Disse kravene har handlet om rett til permisjon, permisjonens lengde og størrelsen på kompensasjon for tapt arbeidsinntekt (NOU 1996:142).

Mange, og ulike, hensyn og prinsipper ligger altså til grunn for ordningene og den gradvise utviklingen av dem. Noen hovedmønstre kommer likevel til uttrykk. Den norske familiepolitikken karakteriseres gjerne som *dualistisk* (Ellingsæter 2003) fordi rettigheter er basert på grunnleggende ulike hensikter og begrunnelser. På den ene siden er foreldrepenger et eksempel på en rettighet som er basert på foreldrenes arbeidstilknypning. Her er arbeidslinja et sentralt hensyn. Arbeidslinja går i korthet ut på å legge velferdssystemet til rette for at alle i arbeidsfør alder skal være i arbeid så sant de er i stand til det. Foreldrepenger har også vært et viktig familie- og likestillingspolitisk virkemiddel for å øke kvinner yrkesdeltakelse ved å gjøre det lettere å kombinere arbeid og omsorg for små barn. På den andre siden er engangsstønad et eksempel på en rettighet basert på tanken om at alle skal ha nok ressurser til å ha akseptable levekår. En generell

Regelverk

Alle som er medlem av folketrygden har rett på økonomiske ytelser ved fødsel eller adopsjon, enten foreldrepenger eller engangsstønad. De som har rett til foreldrepenger kan få utbetalt 100 prosent lønn i 49 uker, eller 80 prosent lønn i 59 uker. Det er en øvre grense på 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (G), som i 2014 tilsvarte 530 220 kroner. Mange har avtale med arbeidsgiver om refusjon av lønn også utover dette, blant annet alle statsansatte. Engangsstønad ved fødsel gis dersom en person ikke har rett til foreldrepenger, eller supplerende dersom foreldrepengene utgjør mindre enn størrelsen på engangsstønaden. Engangsstønaden utgjorde 38 750 kroner i 2014.

Foreldrepenger forutsetter pensjonsgivende inntekt i minst seks av de ti siste månedene før stønadsperioden tar til. Inntekten på årsbasis må tilsvare minst ½ G. I 2014 utgjorde det 44 185 kroner. Likestilt med arbeid er sykepenger, foreldrepenger ved fødsel og adopsjon, svangerskapspenge,

omsorgspenger ved barns/barnepassers sykdom, pleie- og opplæringspenger og dagpenger under arbeidsløshet og arbeidsavklaringspenger. Ytelsene uføretrygd, økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad gir ikke opptjening til foreldrepenger.

1. mars 2010 erstattet arbeidsavklaringspenger de tre tidligere ytelsene rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførepensjon. De tre gamle ytelsene ga ikke opptjening til foreldrepenger, mens arbeidsavklaringspenger gir opptjeningsrett. Arbeidsavklaringspenger utgjør 66 prosent av inntektsgrunnlaget. Dermed vil foreldrepengene være tilsvarende redusert. Dersom far tar ut foreldrepenger basert på egen opptjening, har mor likevel rett på engangsstønad. Far har rett til å få utbetalt engangsstønad dersom han har foreldreansvaret alene og han ikke har rett på foreldrepenger.

Kilde: NAV

¹ ILO er FNs særorganisasjon for arbeidslivet, og jobber med å bedre levekår og arbeidsforhold over hele verden.

begrunnelse for alle offentlige overføringer til barnefamilier er barns oppvekstvilkår og fattigdomsbekjempelse. Det er bred politisk enighet om at barn skal sikres gode levekår, også i familier der foreldrene har svak tilknytning til arbeidslivet og dårlig økonomi (NOU 1996:13, s.124). Engangsstønaden er ment å dekke ekstra utgifter i forbindelse med fødsel og utgifter til barneutstyr. Satsen er lik for alle. Engangsstønaden er altså en rettighet man har i kraft av sitt medborgerskap, snarere enn noe man har opparbeidet seg rett til (se for eksempel Lappegård 2010, Gaudernack 2015).

I denne artikkelen tar vi utgangspunkt i de som fikk barn i 2014 og undersøker hva som kjennetegner de som mottok engangsstønad ved fødsel. Vi ser nærmere på kvinnenens alder, landbakgrunn og tidligere inntekt, og sammenlikner med de som mottok foreldrepenger. En liknende undersøkelse er tidligere gjort på basis av data for alle kvinner som fødte barn i 2008 (Naper 2010). Vi vil se på deltakelse i arbeidslivet forut for fødsel, og undersøke hvordan arbeidsdeltakelse og trygdebruk utvikler seg over tid. Vi tar da utgangspunkt i de som mottok engangsstønad i 2011 og følge disse i tre kalenderår etter fødsel. For å få et inntrykk av levekår og fattigdomsutfordringer blant

Egen ordning for studenter

Studenter som får barn kan få foreldrestipend fra Lånekassen. De får da hele det beløpet de ellers ville fått som stipend og lån omgjort til stipend i inntil 49 uker for barn født fra og med 15. august 2014. Tidligere var det inntil 44 uker. I tillegg får de engangsstønad, eller eventuelt foreldrepenger, dersom de har opptjent rett til det. NAV har ikke data om utdanning, og vi vet derfor ikke nøyaktig hvor mange av de som får engangsstønad som er studenter. Det er imidlertid grunn til å tro at mange som mottar foreldrestipend fra Lånekassen også mottar engangsstønad, ettersom flertallet er unge studenter med begrenset deltakelse i lønnsarbeid. Tall fra Lånekassen viser at i utdanningsåret 2013/14 var det 3807 som fikk foreldrestipend. Det innebærer at opp til en tredjedel av de som mottar engangsstønad kan være studenter. Vi må ta hensyn til dette i tolkningen av resultatene. Antallet som mottar foreldrestipend ser ut til å være nokså stabilt over tid, i studieåret 2008/09 var det for eksempel 3923 som fikk foreldrestipend.

Kilde: Lånekassen og NAV

engangsstønadmottakerne ser vi på både fedrenes inntekter og familienes samlede inntekter.

Foreldrepenger er mest vanlig

Totalt ble det født 59084 barn i 2014, i følge SSB. Hele 83 prosent av kvinnene som fikk barn mottok foreldrepenger, og dette er dermed den vanligste stønaden knyttet til omsorg for barn som nylig er født eller adoptert. Foreldrepenger til far betales ut til en svært liten andel. Vilklarene for at far kan motta foreldrepenger er de samme som for mor, det vil si at han har hatt pensjonsgivende inntekt seks av de ti siste månedene før stønadsperioden starter. Foreldrepenger til far kan utbetales dersom bare far har rett til foreldrepenger, far er alene om omsorgen og/eller når far skal benytte fellesperioden av foreldrepermisjonen².

Engangsstønad ble gitt til litt under 16 prosent av dem som fikk barn i 2014. Vi ser at noen ganske få mottar en

Datagrunnlag

Dataene som er brukt i analysene er hentet fra NAVs registre. Vi har to ulike populasjoner med i analysen. For å beskrive hvor mange som er i ordningen i dag, og hva som kjennetegner dem, har vi tatt utgangspunkt i alle kvinner som fødte barn i 2014 og som var bosatt i Norge på dette tidspunktet. For å se på arbeidsmarkedstilknytning og trygdebruk i årene etter fødsel, har vi tatt utgangspunkt i alle kvinner som fødte barn i 2011, og fulgt dem i årene 2010–2014. Foreldrepenger eller engangsstønad kan også gis ved adopsjon, men de som fikk stønaden på grunn av adopsjon er ikke med i denne analysen. Kvinner som fikk både foreldrepenger og engangsstønad er her regnet som mottakere av engangsstønad, fordi beløpet de fikk i foreldrepenger da utgjorde mindre enn engangsstønaden.

Utviklingen i antallet som får engangsstønad hvert år er beregnet som antall som fikk utbetalt engangsstønad i det enkelte år, delt på antall fødte samme år (se også fotnote 1). Antall personer som mottok engangsstønad er hentet fra NAVs offisielle statistikk over engangsstønad for årene fra 2000, og fra Rikstrygdeverkets statistiske årbok for de foregående årene. Før 1995 var statsansatte kvinner ikke inkludert i statistikken. Antall fødsler i året er hentet fra SSBs befolkningsstatistikk.

² Fra 1. juli 2014 er både mødrekvoten og fedrekvoten på 10 uker, mens resten av foreldrepengerperioden kan deles valgfritt mellom foreldrene (se faktaboks for mer informasjon om foreldrepenger).

Tabell 1. Oversikt over stønadenes kronestørrelse. 2014

Stønad	Beløp i kroner	Beregningsgrunnlag
Engangsstønad	38 750	Sats 2014.
Studenter (engangsstønad + foreldrestipend fra Lånekassen)	177 555	Foreldrestipend for studieåret 2014–2015 på 11 331* per mnd. i totalt 49 uker gitt at evt. ektefelle/samboer har person- og kapitalinntekt under 354 858.
Foreldrepenger	Inntil 530 220	Tilsvarende 6 G, som er maksimal kompensasjonsgrad for lønnsinntekt under foreldrepermisjon. Det er ikke uvanlig at arbeidsgiver dekker lønn over 6 G.

* Foreldrestipend gis for 49 uker. Beløpet for denne perioden er beregnet ved å dele månedsbeløpet på 4 uker og gange med 49.

Kilde: NAV/Lånekassen

kombinasjon av disse stønadenes. Litt over én prosent er registrert uten noen form for stønad. I hovedsak ser denne gruppen ut til å bestå av innvandrerkvinner, som til dels er relativt nylig innvandret. Forklaringen på at de ikke har mottatt noen form for stønad kan være at de ikke er medlem av folketrygden, at de ikke har fremmet krav om stønad eller ikke har fremmet krav innen tidsfristen. Det kan være at dette er en gruppe hvor mange mangler kunnskap om det norske stønadssystemet, og at vi derfor her har et underforbruk av engangsstønadsordningen. To av ti som ikke er registrert med noen stønad er født i Norge og er norske statsborgere.

Stønadenes størrelse

Det er stor variasjon i hvor mye man får utbetalt innunder de ulike velferdsordningene knyttet til barnefødsler (se tabell 1).

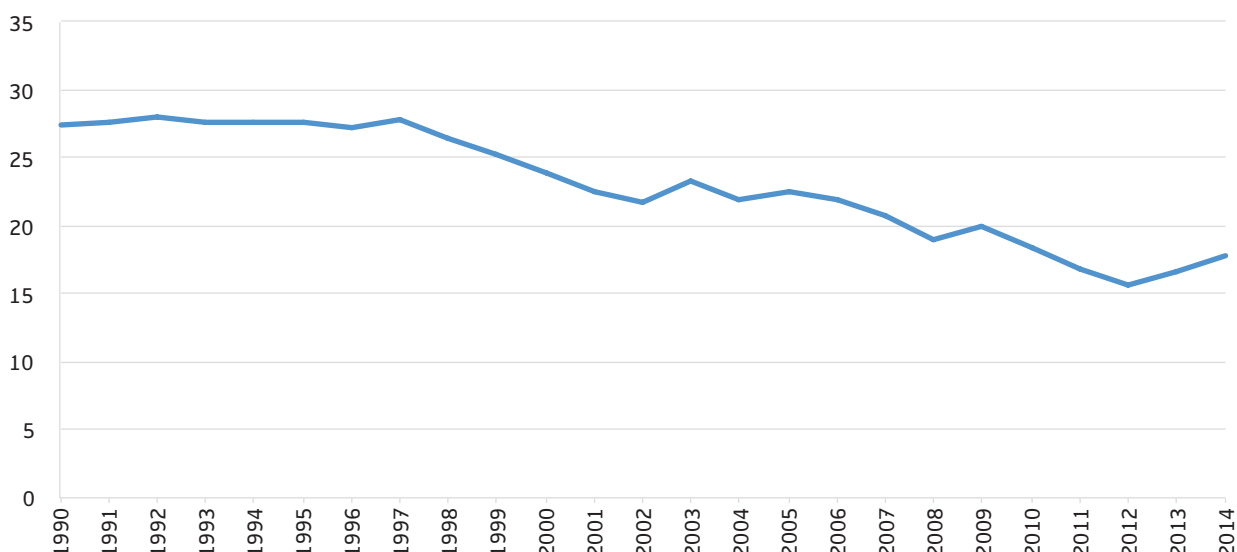
Når det gjelder ordningen for studenter, avhenger størrelsen på foreldrestipendet av om man var fulltids- eller deltidsstudent før fødselen og av person- og kapitalinntekten til eventuell ektefelle eller samboer som man har felles barn med. Størrelsen på foreldrepenger varierer med lønnsinntekt.

Andelen som mottar engangsstønad har gått ned

De siste 20 årene har hovedtrenden vært at færre mottar engangsstønad (se figur 1). Første halvdel av 1990-tallet lå andelen mottakere av engangsstønad stabilt rundt 27–28 prosent. Etter 1997 har andelen gått jevnt nedover, og nådde sitt hittil laveste nivå i 2012.

Den generelle nedgangen vi har sett må i hovedsak forstås som et resultat av at flere kvinner er yrkesaktive og

Figur 1. Mottakere av engangsstønad i året som andel av antall fødsler samme år. 1990 til 2014. Prosent

Kilde: NAV/SSB

har rett til foreldrepenger (Naper 2010:69). I tillegg har kvinner i gjennomsnitt blitt eldre før de får barn og flere har derfor hatt lengre tid til å tjene opp rettigheter til foreldrepenger. I 2014 var gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende kvinner 28,7 år, mens den for fedre var 31,3 år. Fra 1987 til starten på 2000-tallet har snittalderen for første foreldreskap økt med gjennomsnittlig 3 år (Dommermuth m.fl. 2015:10). Nedgang etter 2010 har trolig også sammenheng med endringer i regelverket. I mars 2010 ble arbeidsavklaringspenger innført. Arbeidsavklaringspenger gir opptjeningsrett til foreldrepenger i motsetning til ordningene den erstattet (se faktaboks om regelverk), og har bidratt til at flere som tidligere ville ha mottatt engangsstønad nå har rett på foreldrepenger.

De siste par årene har vi imidlertid hatt en svark økning i andelen engangsstønadmottakere. Økningen kan ha sammenheng med den økte innvandringen. Figur 1 er i hovedsak ment å illustrere utviklingen over tid, og det er verd å merke seg at prosentandelene som framkommer i figuren ikke er sammenlignbare med datamaterialet vi bruker videre i artikkelen³.

³ Figuren over utviklingen er laget på bakgrunn av antallet fødte i SSBs befolkningsstatistikk det aktuelle året og NAVs statistikk over antallet personer som får *utbetalt* engangsstønad hvert kalenderår. Disse trenger ikke å ha født barn i samme kalenderår som de mottar stønaden. Engangsstønaden utbetales vanligvis i forbindelse med fødselen, men kan også utbetales før eller etter, også i et annet kalenderår enn fødselen fant sted. Prosentandelen engangsstønadmottakere i NAVs statistikk blir derfor ikke sammenlignbar med populasjonen vi benytter i resten av analysen, som er kvinner som fødte i 2014 og mottok engangsstønad for dette barnet. Figuren egner seg derfor til å si noe om utviklingen over tid, men knytter ikke engangsstønaden like presis til fødselene de aktuelle årene.

Engangsstønad mest vanlig blant yngre mødre

Det er ikke mange som får barn mens de fortsatt er tenåringer (se tabell 2), men flertallet av disse – 67 prosent – mottar engangsstønad (se figur 2). Allerede i den neste aldersgruppen, blant 20–24-åringene, er forholdet mellom bruk av stønader motsatt. Her det bare 28 prosent som mottar engangsstønad, mens det store flertallet mottar foreldrepenger.

Forklaringen på at engangsstønad er mest vanlig blant de yngste er at de fleste unge ikke har startet å arbeide og dermed ikke opptjent rett til foreldrepenger. Som nevnt er det grunn til å tro at mange av de som er under 30 år er studenter og også mottar foreldrestipend fra Lånekassen. Blant de mellom 30 og 39 år er det bare 11 prosent som mottar engangsstønad, mens 88 prosent får foreldrepenger. Sammenliknet med de som er i 30-årene er det 4 prosentpoeng flere som mottar engangsstønad blant de som er 40 år og eldre. Denne forskjellen er interessant i og med at det i løpet av de siste årene har blitt flere kvinner som får barn når de er 40 år eller eldre⁴. Forskjellen er imidlertid ikke helt lett å forklare. Det er rimelig å anta at de som er gruppen 40+ skulle hatt minst like gode muligheter til å tjene opp rettigheter til foreldrepenger som de i aldersgruppen 30–39 år. Vi ser imidlertid i vårt materiale at kvinner over 40 som får engangsstønad oftere har barnerike familier med tre barn eller fler, og dermed kanskje har valgt en annen og mer tradisjonell familiemodell, hvor far er hovedforsørger mens mor er hjemme med barna. Vi ser at mødrene i disse barne-

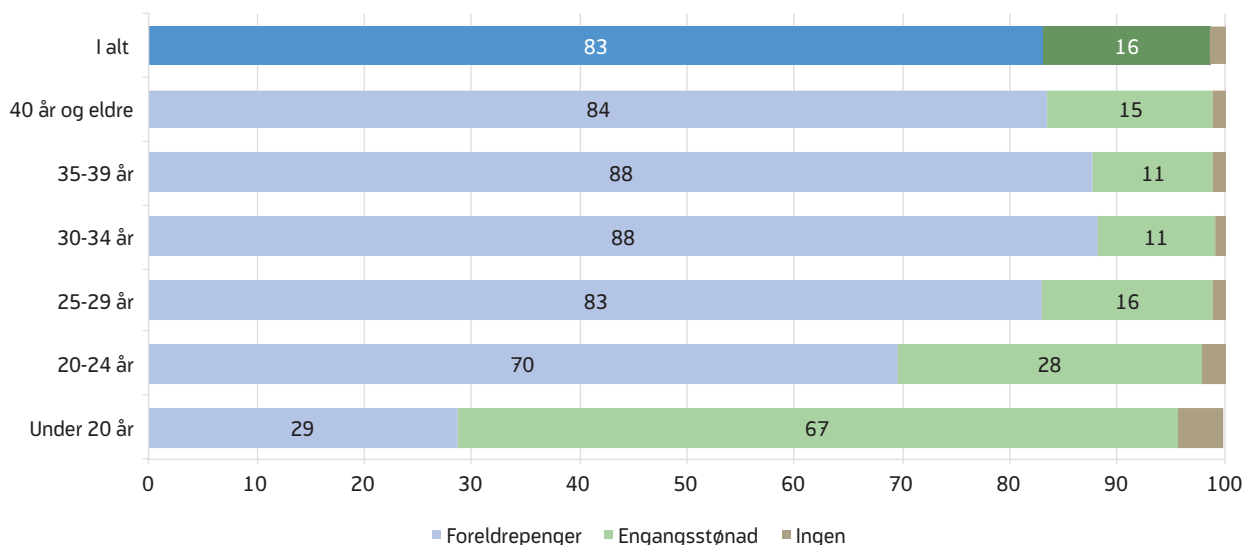
⁴ Befolkningsstatistikk. Levendefødte etter mors alder. Kilde: SSB.

Tabell 2. Fødsler og engangsstønadmottakere, fordelt på mors alder ved fødselen. Antall og prosent. 2014

Aldersgrupper	Fødsler		Engangsstønadmottakere	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
under 20 år	798	1	530	6
20–24 år	7451	13	2019	24
25–29 år	18 667	32	2753	32
30–34 år	19 746	34	1981	23
35–39 år	9491	16	986	12
40 år og eldre	2076	4	296	3
I alt	58 229	100	8565	100

Kilde: NAV

Figur 2. Andel mødre i ulike aldersgrupper som får henholdsvis foreldrepenger og engangsstønad. Barn født 2014. Prosent

Kilde: NAV

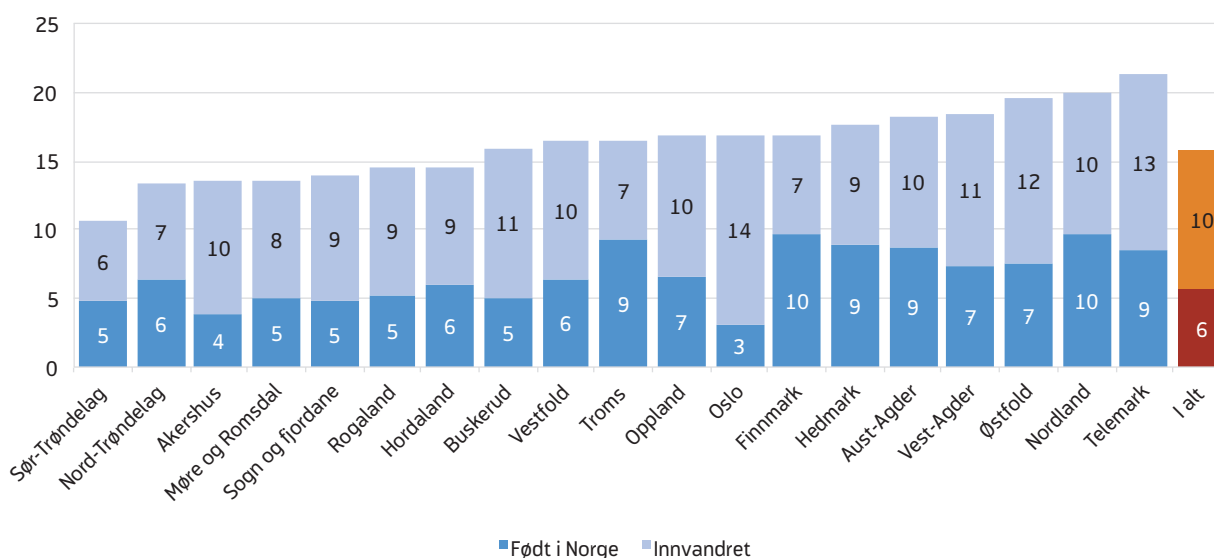
rike familiene som regel er norske, asiatiske eller afrikanske.

Fylkesvise forskjeller

Det er nokså store forskjeller mellom fylkene i hvor stor andel av mødrene som mottar engangsstønad. Den høyeste andelen finner vi i Telemark, etterfulgt av Nordland, Østfold og Agderfylkene. De laveste

andelene finner vi i Trøndelags-fylkene, Møre og Romsdal og Akershus (se figur 3). Disse funnene gjenspeiler det vi vet om både befolkningssammensetning, yrkesdeltakelse og trygdemottak i ulike fylker. Vi ser av figur 3 at det er store forskjeller i andelen norskfødte og innvandrere som mottok engangsstønad i de ulike fylkene. Eksempelvis har Oslo en relativt stor innvandrerbefolkning. Dette reflekterer at Oslo

Figur 3. Andel mødre som fikk engangsstønad for barn født i 2014, fordelt på fylke. Prosent

Kilde: NAV

har en høy andel engangstønadmottakerne som er født i utlandet. Som vi skal vise senere i artikkelen, er mottak av engangstønad langt høyere blant innvandrerkvinner enn blant norskfødte kvinner. Dersom vi holder innvandrerbefolkningen utenfor, og kun ser på norskfødte mødre, har Oslo den laveste andelen engangstønadmottakere i landet. Dette henger sammen med at norskfødte som får barn i Oslo både har høy yrkesdeltakelse og høy snittalder når de føder.

Deltakelse i arbeidslivet

Tilknytning til arbeidslivet er avgjørende for hvorvidt den enkelte har rett på en rekke velferdsgoder, dette gjelder også stønadene knyttet til fødsel og adopsjon. Som nevnt hviler retten til den mest generøse stønaden, foreldrepenger, på at man har vært i lønnet arbeid i minst seks av de siste ti månedene før fødselen. I dette avsnittet ser vi på ulike indikatorer som til sammen gir et bilde av arbeidslivstilknytningen til mottakere av engangstønad og foreldrepenger. Vi ser blant annet på antall år med pensjongsgivende inntekt før fødsel, om man har hatt heltids- og deltidsarbeid, og om tilknytning til arbeidslivet har vært stabil eller ustabil. Det er også interessant å vite noe om hva som skjer med engangstønadmottakerne etter at de har fått barn. Derfor tar vi utgangspunkt i de som fikk barn i 2011 og beskriver hva de gjør i de tre påfølgende år. Vi ser på om de har et ansettelsesforhold eller er arbeidssøkere, om de mottar en stønad fra NAV eller om de befinner seg i kategorien «ukjent», som i hovedsak vil være utdanning eller privat forsørgelse. En liten andel vil være utvandret.

Som indikator på tidligere yrkesdeltakelse bruker vi pensjongsgivende inntekt. En alternativ kilde ville vært informasjon om ansettelsesforhold i Arbeidsgiverarbeidstakerregisteret, men dette registeret fanger ikke opp privat næringsvirksomhet, kun arbeidstakerforhold, slik at vi dermed ville undervurdert yrkesdeltakelsen. Inntekt er også en viktig indikator på levekår.

Hvor mange har hatt inntekt tidligere?

En indikator på mors arbeidstilknytning er hvor mange år hun har hatt pensjongsgivende inntekt før fødsel. Vi finner at 63 prosent av mottakerne av engangstønad sto registrert med 0 år pensjongsgivende

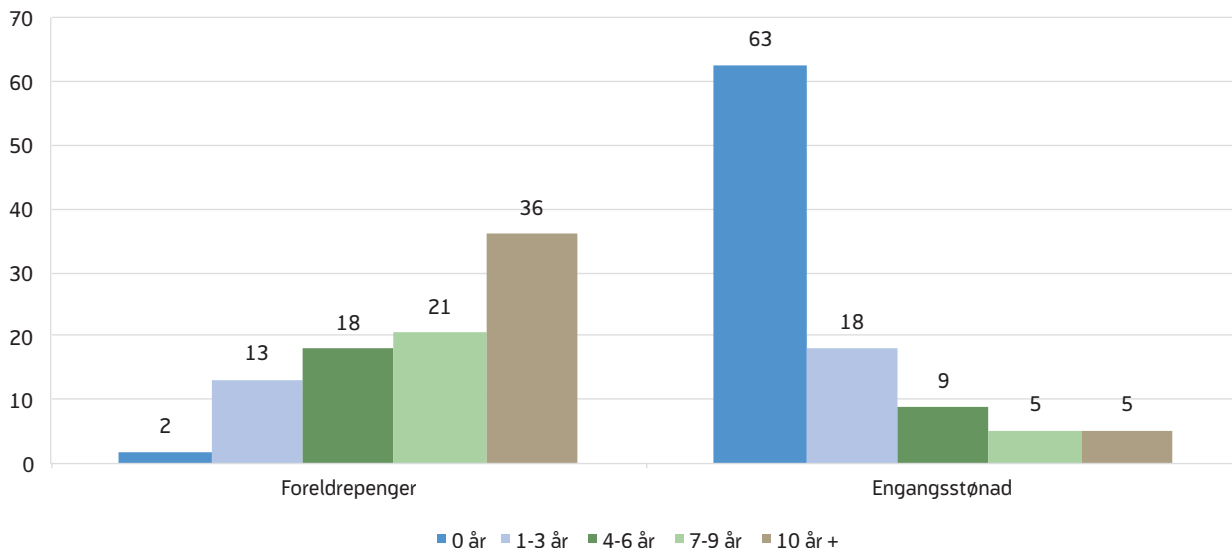
inntekt da de fikk barn i 2014 (figur 4). Da det samme ble undersøkt med tall fra 2008/2009 var tilsvarende andel 52 prosent (Naper 2010). Økningen i andelen engangstønadmottakere som ikke er registrert med tidligere pensjongsgivende inntekt er betydelig, på 11 prosentpoeng. Denne utviklingen har skjedd på tross av at antallet fødsler har gått ned i de yngste aldersgruppene i perioden, noe som isolert sett burde tilsi at flere vil ha hatt mulighet til å ha deltatt i arbeidslivet før de får barn og dermed vil ha tjent opp rett til foreldrepenger. En mulig forklaring på veksten er at det i samme periode har vært en økning i antall kvinner med innvandrerbakgrunn og at disse i mindre grad er i lønnet arbeid. Vi har ikke informasjon om eventuell tidligere yrkesaktivitet fra hjemlandet. Det kan derfor være at vi overvurderer andelen som aldri har vært yrkesaktive. Antakelig vil det være kvinner i innvandrerbefolkningen som har vært yrkesaktive i hjemlandet, men ikke har hatt arbeid etter at de kom til Norge. Det er imidlertid umulig å anslå hvor mange dette dreier seg om.

Når vi ser på alderssammensetningen blant dem som ikke har noen tidligere inntekt, finner vi et høyt antall uten tidligere inntekt i alle aldersgrupper, selv om antallet selvfølgelig er høyest for de under 20 år (95 %). I aldersgruppene 20–25 år er 66 prosent uten tidligere inntekt, noe som kanskje kan forklares av at mange er unge og flere kan ha vært i utdanning fram til de fikk barn. I aldersgruppene 25–29 og 30–34 ser vi at andelen uten tidligere inntekt ligger rundt 60 prosent, mens den er noe lavere for de eldste aldersgruppene. Det er altså en høy andel av engangstønadmottakerne som aldri har hatt lønnet arbeid, uansett alder.

Lav yrkesdeltakelse

Vi ser at det er vanlig at de som mottar foreldrepenger har vært yrkesaktive i en relativt lang periode før fødselen, mens det motsatte gjelder for mottakerne av engangstønad. Blant foreldrepengemottakerne hadde 85 prosent mer enn 3 år med pensjongsgivende inntekt, mens dette bare gjelder for 19 prosent av de som mottok engangstønad. Siden 2010 har for øvrig arbeidsavklaringspenger blitt regnet som pensjongsgivende inntekt. Andelen som har en arbeidstilknytning kan derfor være noe lavere enn det indikatoren «pensjons-

Figur 4. Antall år med pensjonsgivende inntekt ved fødsel, fordelt på mottakere av foreldrepenger eller engangsstønad. 2014. Prosent

Kilde: NAV

givende inntekt» gir inntrykk av, siden man kan motta arbeidsavklaringspenger uten å ha vært i arbeid tidligere.

Nær to tredjedeler av engangsstønadmottakerne er under 30 år, hvorav halvparten er under 25 år (se tabell 2). Noen kommer rett fra skolebenken, eller er under utdanning når de får barn, og har dermed hatt liten mulighet til å opparbeide noe særlig arbeidserfaring. Dette mønsteret kan imidlertid ikke brukes til å generere en antakelse om fremtidig svak arbeidsmarkedstilknytning. Senere i artikkelen følger vi engangsstønadmottakerne tre kalenderår etter fødsel for å se om deres tilknytning til arbeidsmarkedet øker over tid. Det er grunn til å forvente at en god del av de yngste mottakerne vil få en tilknytning til arbeidslivet etter hvert. Det gjelder særlig de som sannsynligvis var under utdanning da de fikk barn. Generelt vil det være slik at de som har utdanning har en større sjanse for robust arbeidsmarkedstilknytning senere i livet.

Vi ser også at hele 57 prosent av engangsstønadmottakerne som var over 30 år da de fikk barn heller ikke er registret med tidligere inntekt. Blant de eldste mødrene – over 40 år – er andelen som aldri har hatt en pensjonsgivende inntekt på 45 prosent. Disse kvin-

nene har altså ikke vært yrkesaktive, og det er antakelig lite sannsynlig at de vil øke sin tilknytning til arbeidsmarkedet noe særlig.

Deltidsarbeid

Nærmere en av fem engangsstønadmottakere hadde vært i arbeid i løpet av de siste tre årene før fødsel (tabell 3). I hovedsak dreide dette seg om deltidsarbeid hvor inntekten var for lav til å tjene opp rett til foreldrepenger. I et arbeidsinkluderingsperspektiv er deltidsarbeid interessant fordi det kan representere en «bro» over i det ordinære arbeidslivet, som er preget av stabile ansettelseskontrakter, lengre arbeidstid og dermed høyere inntekt. Men i enkelte land, bransjer og sektorer er det også vist at deltid kan være en «felle» der den ansatte er innelåst i mer varige ugunstige situasjoner (Berglund 2010, Fagan og O'Reilly 1998). Vårt materiale viser at engangsstønadmottakerne har en veldig marginal posisjon på arbeidsmarkedet. Under 5 prosent hadde hatt en heltidsstilling i løpet av de siste tre kalenderårene før de fikk barn i 2014, og kun 1 prosent hadde hatt heltidsstilling gjennom et helt kalenderår. 14 prosent hadde jobbet deltid i løpet av de siste tre årene før fødsel, men den store majoriteten av disse hadde vært i jobb bare deler av året.

Tabell 3. Engangstønadmottakernes deltakelse på arbeidsmarkedet siste tre kalenderår før fødsel. Mødre til barn født 2014. Prosent

	Deltidsarbeid	Heltidsarbeid	Ikke i jobb
I jobb hele året	2	1	
I jobb deler av året	12	4	
Totalt	14	5	81

Kilde: NAV

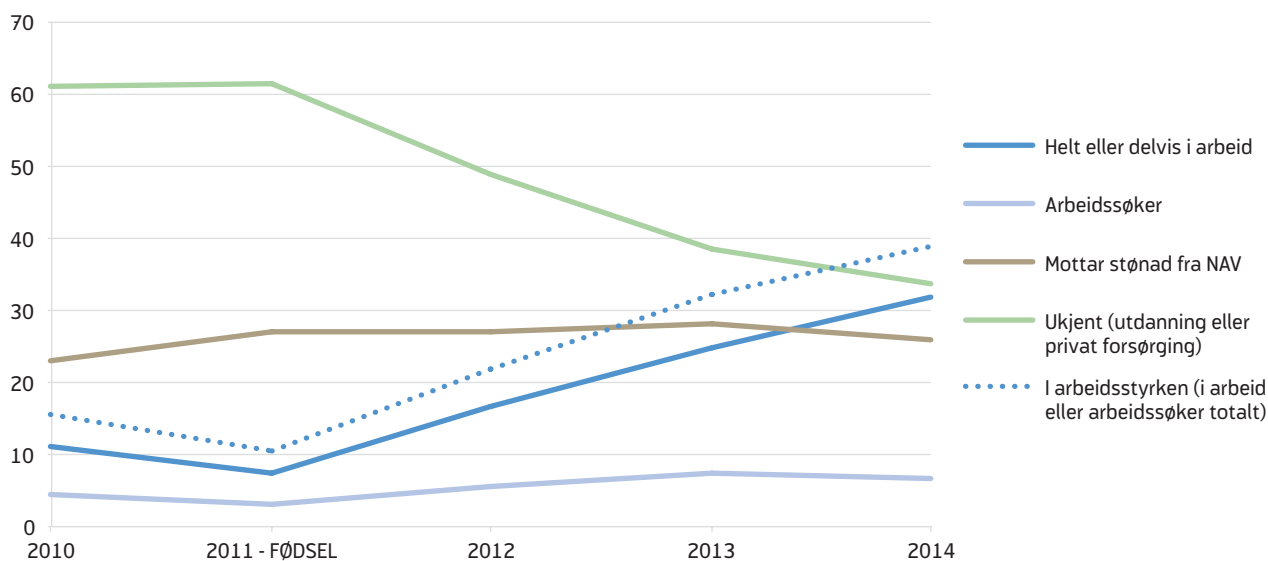
Kommer engangstønadmottakerne i jobb senere?

Over har vi vist at de som mottar engangstønad har hatt en marginal tilknytning til arbeidslivet før de får barn. Er det slik at denne svake tilknytningen vedvarer også etter fødselen? Vi har tatt utgangspunkt i de som mottok engangstønad i 2011, og sett på deres status på arbeidsmarkedet både året før fødsel og de tre påfølgende kalenderårene etter fødsel. Før fødsel ser vi at mange befinner seg i kategorien «ukjent» (se figur 5). For de unge handler dette antakelig om at mange var i utdanning da de fikk barn, mens i de eldre aldersgruppene er det rimelig å anta at det dreier seg om privat forsørgelse. Vi kan imidlertid ikke skille de to i våre analyser da vi mangler informasjon om utdanning.

Tallene viser at det er en økning i arbeidsmarkedsdeltakelsen til engangstønadmottakerne i årene etter fødsel, fra 7 prosent som var helt eller delvis i arbeid det året de fikk barn, til 32 prosent tre kalenderår etter fødselsåret. I tillegg ser vi at det er 7 prosent som står som aktive arbeidssøkere.

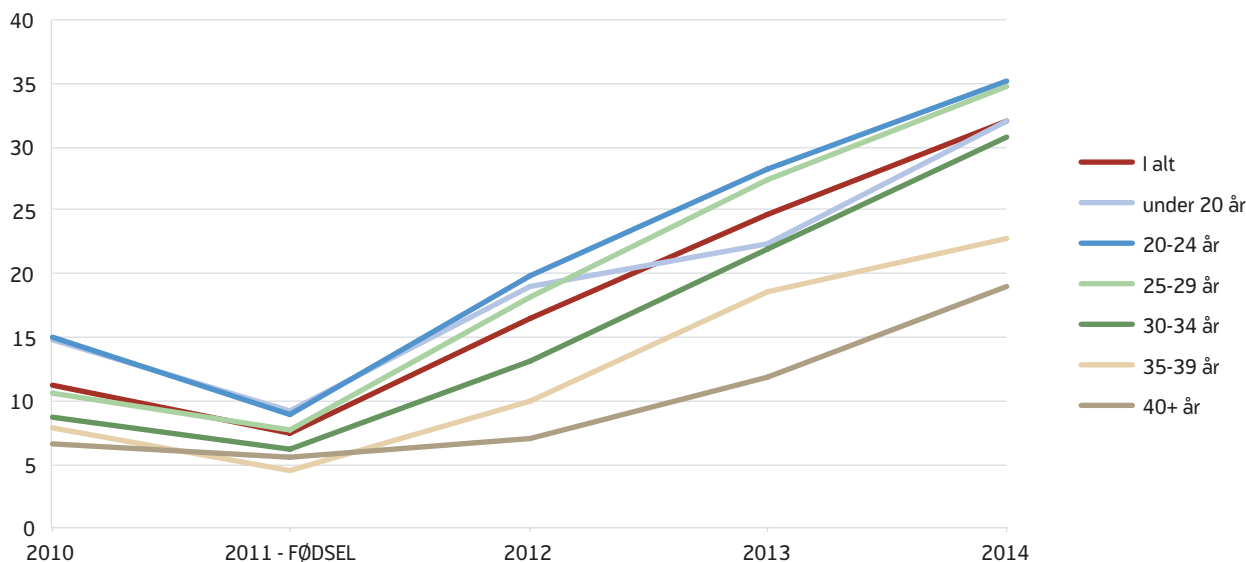
Vi ser at deltakelsen på arbeidsmarkedet var lav i alle aldersgrupper før fødsel, og lavest det året barnet ble født (figur 6). I snitt var det 11 prosent som var i et arbeidsforhold ved utgangen av 2010. De tre årene som følger etter fødsel økte andelen som var helt eller delvis i arbeid gradvis, og ved utgangen av 2014 var en tredel i arbeid. Det er til dels store variasjoner i de ulike aldersgruppene, og vi ser at det er de som var i 20-årene som oftest er i arbeid tre-fire år etter fødsel

Figur 5. Andelen mottakere av engangstønad i 2011, og status på arbeidsmarkedet ved utgangen av hvert år. Prosent

Kilde: NAV

Figur 6. Andelen av de som mottok engangsstønad i 2011 som er i arbeid ved utgangen av hvert år. Etter alder. Prosent

Kilde: NAV

(ca. 35 %). Samtidig som kategorien «ukjent» minker, øker andelen som går over i arbeid. For de unge kan dette handle om at de fullfører utdanning og etter hvert kommer i arbeid. Stønadmottakerne som var over 40 år da barnet ble født, har høyest andel som står utenfor arbeidsmarkedet. Deres arbeidsdeltakelse lå på 19 prosent tre-fire år etter fødsel. Andelen som mottar stønader fra NAV ligger nokså stabilt i årene etter fødsel. Vi ser mer på dette senere i artikkelen.

Hvordan har det gått med de yngste?

Det er spesielt interessant å følge med på de unge og deres tilknytning til arbeidsmarkedet.

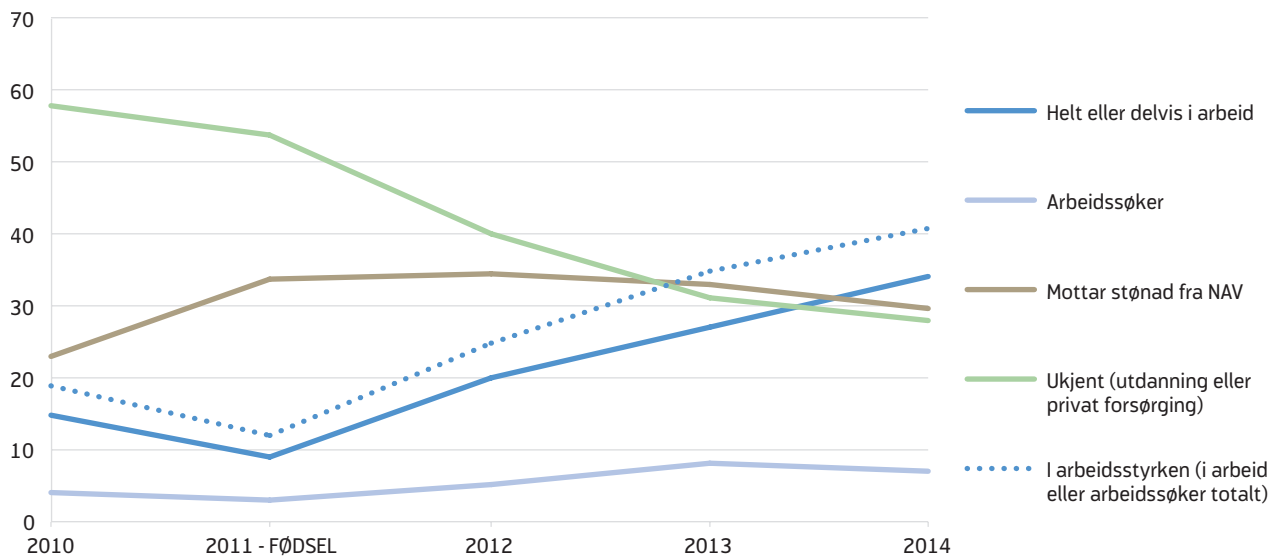
For de som var under 25 år da de fikk barn, ser vi at seks av ti sto med status «ukjent» i NAVs registre kalenderåret før de fikk barn (se figur 7). For denne gruppen vil nok dette i hovedsak være snakk om utdanning. Ved utgangen av 2014 sto fortsatt nær en tredel med status «ukjent» i våre registre, og en del av disse er antakelig fortsatt under utdanning. Andelen som går til arbeid stiger jevnt i årene etter fødsel, fra 9 prosent det året de fikk barn, til 34 prosent ved utgangen av 2014. I tillegg er det en økende andel som melder seg som arbeidssøkere. Samlet sett var det fire av ti som var «påmeldt» arbeidsmarkedet tre kalenderår etter fødsel.

Nesten en fjerdedel av de unge som mottok engangsstønad, var stønadmottakere hos NAV året før de fikk barn. Hovedtyngden av disse mottok overgangsstønad for et annet barn eller de mottok sosialhjelp. Etter fødsel øker andelen som mottar stønad fra NAV til rundt en tredel. For de som fikk barn da de var under 20 år, mottok halvparten en stønad året etter at de får barn. For disse dreier det seg i hovedsak om overgangsstønad. Andelen som mottar overgangsstønad går ned over tid som konsekvens av at rettigheten brukes opp, og samtidig finner vi at andelen som mottar arbeidsavklaringspenger går noe opp. Andelen under 25 år som mottar sosialhjelp ser ut til å være stabil over tid, og ligger på 7–8 prosent. Så selv om flere kommer inn i arbeid eller utdanning etterhvert som tiden går, mottok 30 prosent av de unge stønadmottakerne fortsatt stønader fra NAV tre-fire år etter fødsel.

Familiens økonomi

Inntekt blant dem som mottar engangsstønad er interessant ikke bare fordi det sier noe om arbeidsmarkedstilknytning, men også fordi det kan si noe om husholdningens økonomi og levekår. Et vesentlig spørsmål knyttet til levekår er om mødre som mottar engangsstønad i hovedsak får barn med fedre som også har lav inntekt. Her skal vi undersøke mødres

Figur 7. Mottakere av engangstønad i 2011 under 25 år og status på arbeidsmarkedet ved utgangen av hvert år. Prosent

Kilde: NAV

og fedres inntekt kalenderåret før fødsel (2013). Vi har målt inntekt i trygdens grunnbeløp (G). Til sammenlikning omtaler vi også inntektsnivået for mottakerne av foreldrepenger. Fra våre data vet vi imidlertid ikke om mor og far lever i samme husholdning, men 6 prosent av stønadsmottakerne får utvidet barne-trygd, og vi vet derfor at de er enslige forsørgere.

Et viktig spørsmål er om engangstønadmottakerne kan regnes som fattige. Det finnes ulike mål for fattigdom, og de mest brukte målene er basert på anbefalinger fra henholdsvis EU og OECD. Begge målene er relative i den forstand at de ser på fattigdom i relasjon til det inntektsnivået i landet. Med EUs målemetode havner man under lavinntektsgrensen dersom man har en inntekt som er lavere en 60 prosent av medianinntekten i landet. I tillegg tar modellen hensyn til antall barn og voksne i husholdningen, stor-driftsfordeler ved å bo flere sammen, osv. (Langeland m. fl. 2014). Eksempler fra Bufdir⁵ viser til at man er under lavinntektsgrensen hvis inntekt etter skatt er

321 000 kroner per år eller mindre for en enslig forsørger med to barn. For et hushold med to voksne og to barn går lavinntektsgrensen ved 422 000 kroner etter skatt.

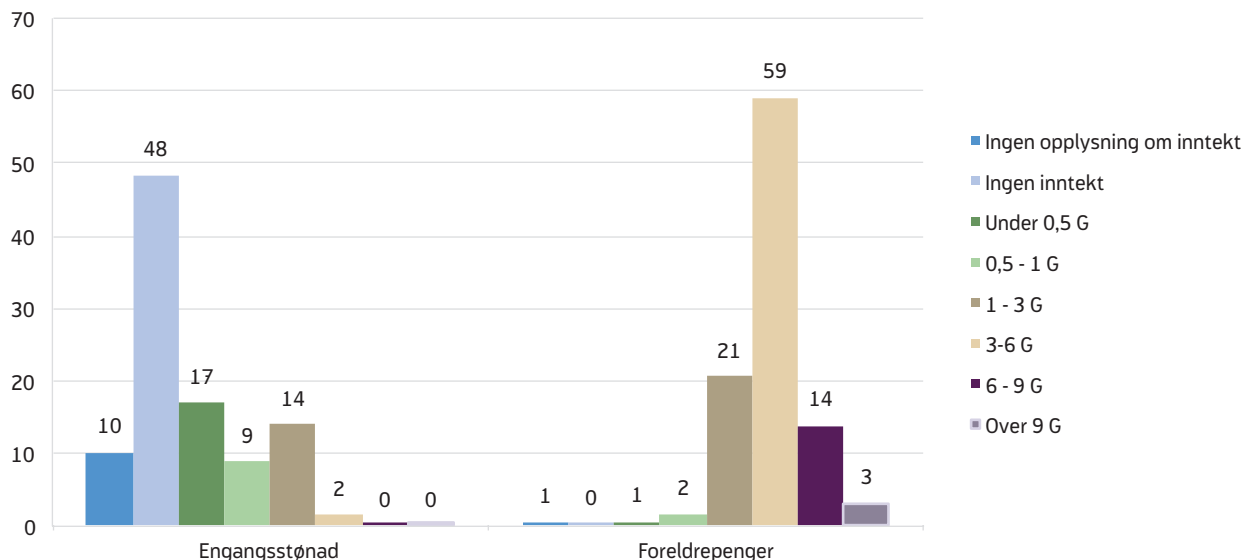
Det er store inntektsforskjeller mellom mødre som mottar foreldrepenger og de som mottar engangstønad (se figur 8). Halvparten av engangstønadmottakerne hadde ingen inntekt kalenderåret før fødsel, mens ytterligere 26 prosent hadde inntekt under 1 G. For 10 prosent av mottakerne mangler vi opplysninger om inntekt, noe som henger sammen med at disse har innvandret i løpet av de siste årene og vi ikke kjenner til om de har hatt arbeid og inntekt i hjemlandet. Noen av engangstønadmottakerne hadde noe inntekt i 2013, men dette er som oftest lave inntekter, og bekrefter at dette i hovedsak er snakk om små deltidstillinger, samt midlertidige og sporadiske arbeidsforhold (ref. tabell 3).

Fedrene har også lave inntekter

For å danne oss et mer helhetlig bilde av økonomi og levekår blant dem som mottar engangstønad, må vi også se på fars inntekt. Dersom det er slik at fedrene tjener godt, vil det være mindre grunn til bekymring for levekårene til dem som mottar engangstønad.

⁵ Eksempelene er basert på tall for 2013 og benytter EUs lavinntektsmål, hvor lavinntektsgrensen er definert ved 60 % av medianinntekten. Kilde: http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst-Barnefattigdom/Barnefamilier_med_lavinntekt/#heading795 (lest 6.oktober 2015)

Figur 8. Mødres inntekt kalenderåret før fødsel, fordelt på mottakere av foreldrepenger og engangsstønad. Inntekt målt i G. Mødre av barn født 2014. Prosent

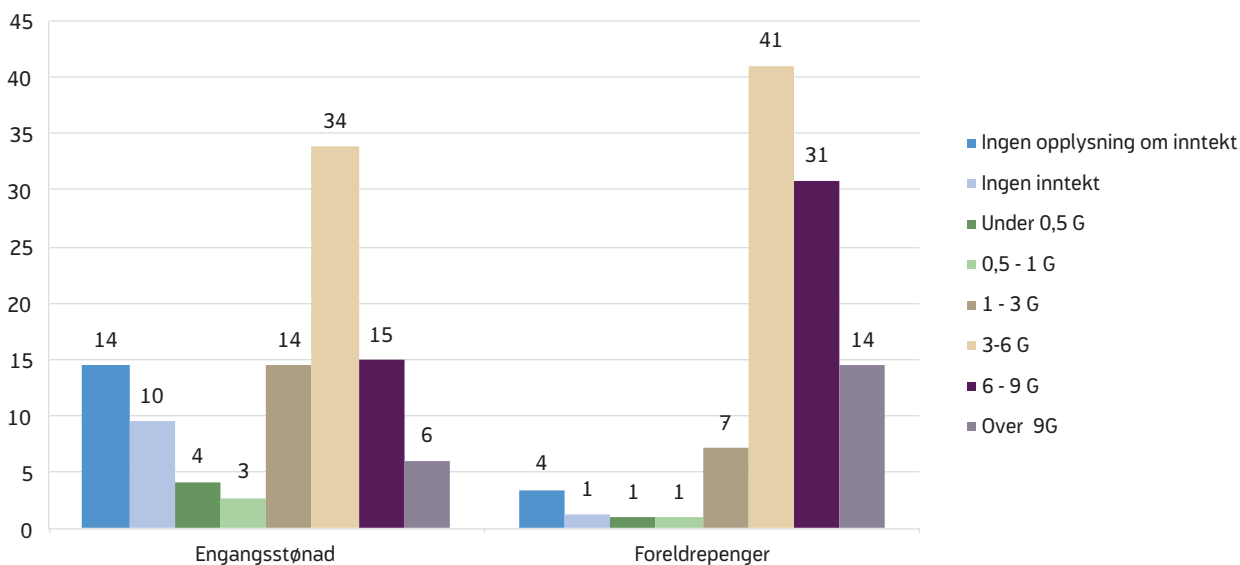

Kilde: NAV

Figur 9 viser hva fedrene tjente kalenderåret før fødsel når mødrene mottok henholdsvis engangsstønad og foreldrepenger. Vi ser da at i 31 prosent av tilfellene hvor mor mottok engangsstønad hadde far en inntekt under 3 G, som må anses som veldig lavt i forsørgelses-sammenheng. En tredel av disse fedrene hadde ingen

inntekt overhodet. Det er de aller yngste fedrene, samt de eldste – over 35 år – som oftest er uten inntekt. Vi ser også at menn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert blant fedrene uten inntekt. I tillegg til fedrene som hadde lav registrert inntekt, mangler vi inntektsopplysninger for 14 prosent av fedrene. Som

Figur 9. Fedres inntekt kalenderåret før fødsel, fordelt på mottakere av foreldrepenger og engangsstønad. Inntekt målt i G. Fedre av barn født 2014. Prosent

Kilde: NAV

for mødrene, er dette fedre som er ganske nylig innvandret og som ikke er registrert med inntekt i Norge i 2013, og som vi ikke vet om var i arbeid da barnet blir født 2014.

Mange ligger under lavinntektsgrensen

Om vi ser på samlet inntekt for familiene, ser vi at det er store økonomiske forskjeller mellom de to gruppene. Det gjelder både for familier med to voksne og i familier hvor mor er enslig forsørger⁶. Figur 10 viser hvordan den samlede inntekt var i 2013 for familier hvor mor mottok henholdsvis engangsstønad og foreldrepenger⁷. Mens 88 prosent av familiene som mottok foreldrepenger hadde en samlet inntekt på over 6 G i 2013, hadde 71 prosent av engangsstønadsfamiliene en samlet inntekt som lå under 6 G.

I litt over halvparten av tilfellene hvor mor mottok engangsstønad er det flere barn i familien. 60 prosent hadde ett barn fra før, 25 prosent hadde to barn fra før og 16 prosent hadde tre barn eller flere. Når vi så ser på

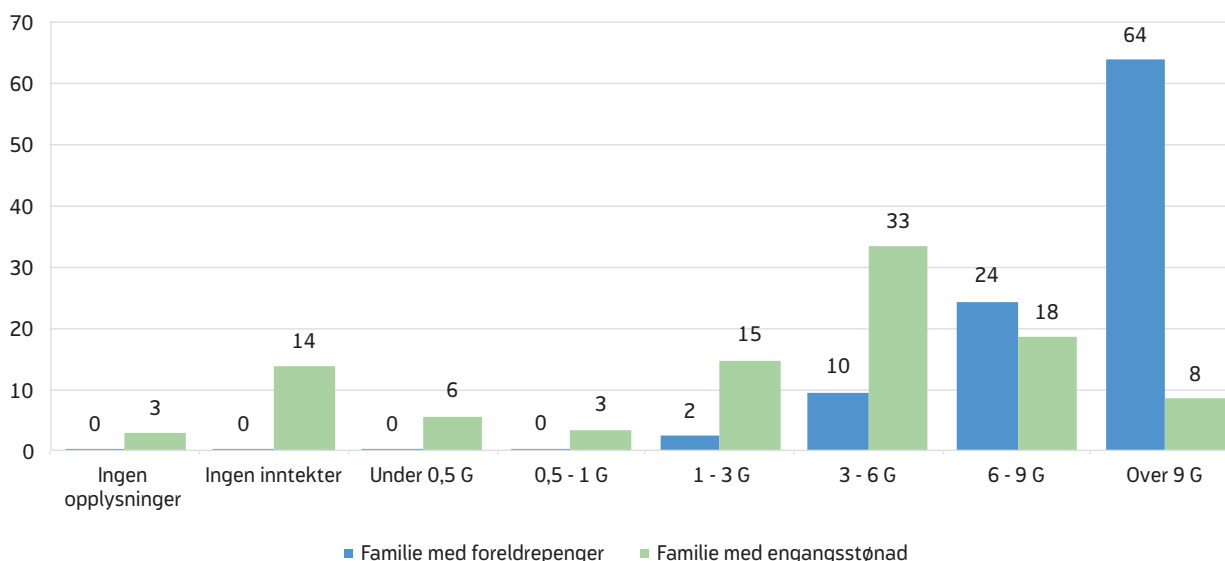
disse familiene og vurderer antallet barn i familien opp mot familiens samlede inntekt, og setter lavinntektsgrensen sjablonmessig til 5 G, som vi tilsvare om lag 430 000 kr. etter skatt, ser vi at over 60 prosent av disse familiene vil havne under lavinntektsgrensen, målt ved EUs fattigdomsmål. I tillegg kommer de nærmere 6 prosent som er enslige forsørgere, og som vi vet var uten inntekt eller hadde så lave inntekter at de ikke hadde krav på foreldrepenger. Våre tall tyder derfor på at i minst 7 av 10 tilfeller hvor mor mottok engangsstønad, lever familien under eller rundt lavinntektsgrensen.

Dog ser vi også at det blant fedrene der mor mottar engangsstønad finnes en del som har høye inntekter. Det var 6 prosent som hadde inntekter over 9 G, som tilsvarer nær 800 000 kr, mens 15 prosent av fedrene hadde en inntekt mellom 530 000 (6 G) og 795 000 (9 G) kr. I slike tilfeller er det antakelig ofte slik at familiene velger en mer tradisjonell familiemodell der fedrene har hovedansvar for å forsørge familien og mødrene har hovedansvar for det ulønnede omsorgsarbeidet (se for eksempel Ellingsæter 2012:22–24).

⁶ Vi har ikke bostedsadresser for mor og far, men vi har opplysninger om de som mottar utvidet barnetrygd, og som vi derfor vet at er enslige forsørgere.

⁷ I figuren er enslige forsørgere holdt utenfor.

Figur 10. Familiens samlede inntekt året før fødsel, fordelt på mottakere av foreldrepenger og engangsstønad. Foreldre til barn født i 2014. Inntekt målt i G. Prosent

Kilde: NAV

Stønader og trygdeytelser

I dette avsnittet ser vi på hvorvidt mottakerne av engangsstønad også mottar andre stønader og ytelser fra NAV. Dette utfyller bildet av gruppens levekår. I diskusjon om engangsstønaden er det uttrykt skepsis mot å gjøre stønaden mer generøs fordi det kan bidra til at kvinner får barn i ung alder og før de har kvalifisert seg for arbeidslivet. I den sammenheng vises det gjerne også til at mottakere av engangsstønad ofte er mottakere av andre offentlige ytelser som arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, overgangsstønad eller foreldrestipend fra Lånekassen. Mottak av flere offentlige ytelser samtidig vekker bekymring fordi det kan bryte med arbeidslinjen som ellers legges til grunn for utformingen av mye av velferdspolitikken. Bekymringen er også knyttet til hvilke effekter stønadene har på målet om kjønnslikestilling i lønnsarbeid og i ulønnet omsorgsarbeid (NOU 2012:15, s 346).

Gjentatt bruk av engangsstønad

Gjentatt bruk av engangsstønad er en indikasjon på svak tilknytning til arbeidslivet over tid, og vi finner at mange av de som mottok engangsstønad i 2014 også hadde mottatt denne stønaden for tidligere barn (figur 11). Blant engangsstønadmottakerne som hadde barn fra før, ser vi at minst 56 prosent også

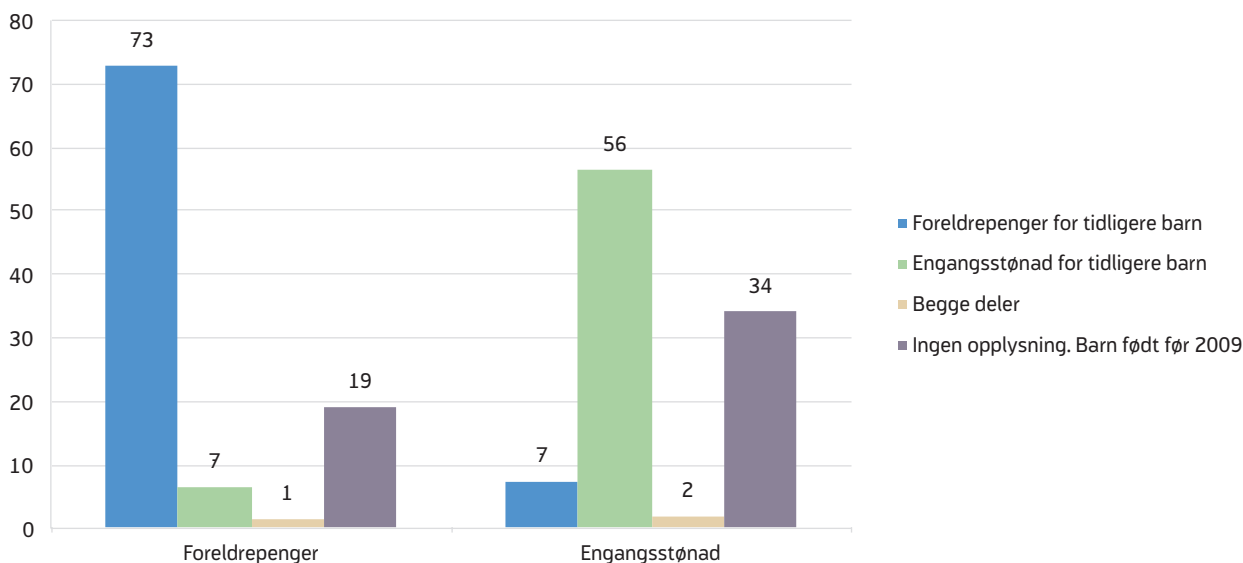
hadde mottatt engangsstønad for alle tidligere barn. Hvor stor andelen faktisk er kan vi ikke si da vi mangler opplysninger for barn født før 2009, men mest sannsynlig vil vi se samme mønster også for disse barna, slik at den samlede andelen vil ligge et godt stykke over det som kommer fram av våre tall

Foreldrepengemottakerne ser ut til å ha en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet, og tre av fire hadde også mottatt foreldrepenge ved tidligere fødsler. Disse tallene forsterker inntrykket av at mobiliteten mellom stønadstypene er begrenset for dem som har flere barn, og sammen med informasjonen om tidligere inntekt, viser dette at mange av de som mottar engangsstønad befinner seg utenfor arbeidslivet på langvarig basis.

Helserelaterte ytelser og engangsstønad

En del ytelser fra NAV gir opptjening til foreldrepenge og andre ikke (se faktaboks om regelverk). Arbeidsavklaringspenger ble innført 1. mars 2010 og gir opptjening til foreldrepenge. Dette skiller arbeidsavklaringspenger fra de tre tidligere trygdeytelsene som denne ytelsen avløste. Det var forventet at denne regelverksendringen ville gi færre mottakere av engangsstønad og det har den også gjort. En større andel av dem som har nedsatt arbeidsevne dekkes nå

Figur 11. Andel av de med barn fra før og som fikk henholdsvis foreldrepenge eller engangsstønad for tidligere barn. Prosent

Kilde: NAV

av en ordning som generelt er mer økonomisk gunstig enn engangstønaden.

Mens det i 2009 bare var 1,4 prosent av dem som mottok foreldrepenger som var mottakere av en av de tidligere ytelsene attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrepet uførestønad (Naper 2010: 72), var andelen økt til 3,9 prosent i 2014 (se figur 12).

Regelverksendringen knyttet til arbeidsavklaringspenger har likeledes redusert omfanget av engangstønadmottakerne og endret sammensetningen av gruppen. Mens det i 2009 var nesten 16 prosent av engangstønadmottakerne som var mottakere av en av de tre tidligere helserelaterte ytelsene (Naper 2010:72), er andelen blitt redusert til 2,3 prosent for de som fikk barn i 2014. Dette vil antakelig være kvinner som ikke har hatt arbeidsavklaringspenger tilstrekkelig lenge til å ha tjent opp rett til foreldrepenger. Omfanget av uføretrygd ser imidlertid ut til å holde seg nokså stabilt blant mottakerne av foreldrepenger, mens andelen uføretrygdde har økt noe blant engangstønadmottakerne i samme periode. Økningen henger sammen med at det har blitt færre engangstønadmottakere i perioden og at gruppen dermed har en annen sammensetning, blant

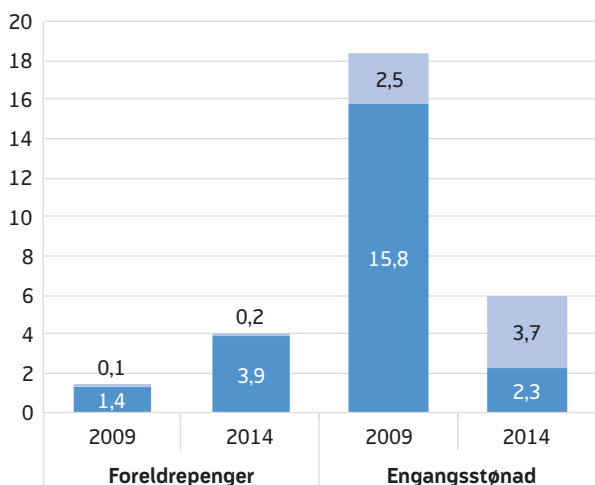
annet som en konsekvens av at mange med midlertidig ytelse nå tjener opp rett til foreldrepenger. Uføretrygdde vil dermed utgjøre en større andel av gruppen.

Stønadsbruk tre år etter

Litt over en fjerdedel av de som mottok engangstønad i 2011 mottok fortsatt stønader fra NAV status tre-fire år etter fødsel. Denne andelen er nokså stabil for de årene vi ser på, og ligger mellom 26 og 28 prosent (se figur 5). Men bak en stabil andel er det mange ulike bevegelser (se figur 13). Det første året etter fødsel er det overgangstønad som er den mest dominerende stønaden. Andelen mottakere av overgangstønad går jevnt nedover fra 11 prosent i 2011 til 5 prosent tre år etter fødselsåret. Nedgangen henger sannsynligvis sammen med at kvinnene over tid bruker opp sin rett til overgangstønad, som kun kan mottas i inntil tre år (fem år ved utdanning).

Samtidig som andelen som mottar overgangstønad går ned, ser vi imidlertid at andelen som mottar sosialhjelp og helserelaterte ytelser som arbeidsavklaringspenger og uføretrygd går noe opp. Det betyr at mange av disse kvinnene ser ut til å være nokså vedvarende avhengige av stønader og ytelser fra NAV.

Figur 12. Andel som mottar arbeidsavklaringspenger og uføretrygd kalenderåret før fødsel. 2009 og 2014. Prosent

- Uførepensjon
- Arbeidsavklaringspenger (2014) / Tidligere midlertidige ytelser (2009)

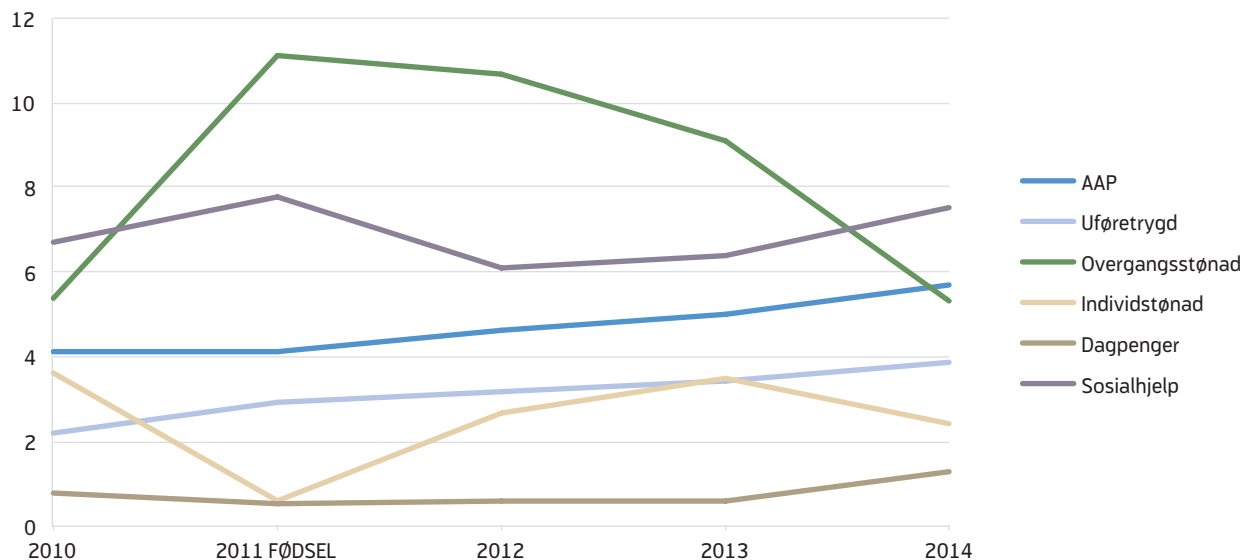
Kilde: NAV

Engangstønad og landbakgrunn

Det er store forskjeller mellom de som er født i Norge og de som har bakgrunn fra andre land når det gjelder andel som mottar engangstønad. Mens 80 prosent av dem som mottar foreldrepenger er født i Norge, er 64 prosent av engangstønadmottakerne født utenfor Norge.

Kvinner fra Norge og de andre nordiske landene mottar i liten grad engangstønad (8–9 prosent), mens vi ser at andelen er hele 45 prosent blant mødre født i asiatiske land og 64 prosent blant mødre født i afrikanske land. Blant kvinner som har innvandret fra Øst-Europa innenfor EU, som er den raskest voksende innvandrergruppen, er det 26 prosent som mottar engangstønad (se figur 14).

Figur 13. Andelen av de som mottok engangsstønad i 2011 som er mottakere av stønader fra NAV i ved utgangen av hvert år. Prosent

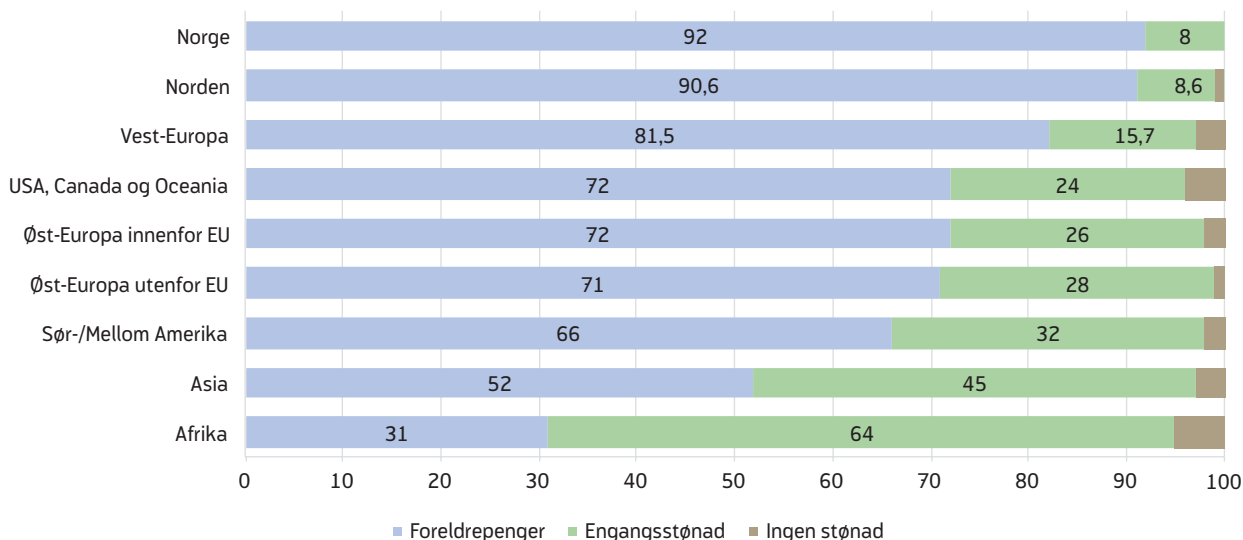
Kilde: NAV

Marginal arbeidsmarkedstilknytning uansett landbakgrunn

Innvandrere er en sammensatt gruppe og det reflekteres i ulik tilknytning til arbeidsmarkedet og ulik andel som mottar engangsstønad. Som vi har sett over, er arbeidsmarkedstilknytningen til de som mottar engangsstønad lav, og de som har et arbeidsforhold er

ofte i deltidsstillinger, midlertidige stillinger og har lave inntekter. Mens to tredeler av norskfødte hadde noe inntekt i kalenderåret før de fikk barn, gjelder dette imidlertid kun for 20 prosent av mottakerne fra Afrika og 27 prosent av mottakerne fra Asia. For mottakerne fra Norden er det litt over halvparten som er registrert med noe inntekt i Norge året før fødsel,

Figur 14. Andel kvinner som fikk foreldrepenger eller engangsstønad i 2014, etter fødeland. Prosent

Kilde: NAV

mens andelen er rundt 30 prosent for mottakere fra øvrige land. For mottakerne som er relativt nylig ankommet til Norge, har vi ikke inntektsopplysninger bakover i tid. Disse kan selvfølgelig ha vært i arbeid i hjemlandet.

Hvor godt innvandrere blir integrert i arbeidsmarkedet vil være avhengig av kjennetegn som utdanning, arbeidserfaring og innvandringsårsak. I tillegg til arbeid er familiegjennomføring, flukt og utdanning viktige årsaker til innvandring. Arbeidsinnvandrere som kommer fra Norden eller Europa for øvrig, har ofte et arbeid ved ankomst til Norge. Personer som kommer til Norge av humanitære årsaker eller familiegjennomføring vil ofte ikke være like klare for deltakelse på det norske arbeidsmarkedet. En større andel blant disse vil mangle kvalifikasjoner eller utdanning som er etterspurt, eller de har kvalifikasjoner som det er vanskelig å bruke umiddelbart på det norske arbeidsmarkedet (Furuberg og Ørbog 2015).

Norskfødte mottakere er yngre

Det er langt flere mottakere under 25 år blant norskfødte. Dette reflekteres både i at det er flere førstegangs fødende blant kvinner født i Norge, og at det da også er færre som har mottatt engangsstønad for tidligere barn. Mottakerne som er født i utlandet er i gjennomsnitt eldre, og mens gjennomsnittsalder for norskfødte engangsstønadmottakere er 26 år, er den 29 år for innvandrerkvinnene. Men også her er det stor variasjoner, hvor mottakere fra Vest-Europa har den høyeste gjennomsnittsalderen (nær 32 år), mens mottakere fra Asia og Afrika, som utgjør en stor andel av mottakergruppa, har en gjennomsnittsalder på 29 år.

Oppsummering

Denne artikkelen viser at kvinner som mottar engangsstønad er en sammensatt gruppe. Fordi gruppen består av kvinner i vesentlig forskjellige livssituasjoner kan det være problematisk å studere dem som en enhetlig gruppe, noe som også er poengtert tidligere (se for eksempel Gaudernack 2015). I gruppen har vi tenåringsmødre, unge kvinner under utdanning, innvandrerkvinner med flere barn, og vi har mest sannsynlig norske kvinner der familien har valgt en arbeidsdeling etter en mer tradisjonell familiemodell, hvor far har en

godt, eller middels godt, betalt jobb og mor har hovedansvar for barn og omsorgsoppgaver. Et dominerende trekk er likevel at dette er kvinner som i liten grad deltar og har deltatt på arbeidsmarkedet og som derfor har svært lave inntekter.

Slik ordningene med foreldrepenger og engangsstønad er utformet, gir foreldrepengeordningen økonomiske insentiver til å utsette barnefødsler inntil mor har etablert seg i arbeidslivet. Gaudernack (2015) påpeker imidlertid at det ikke nødvendigvis bare er økonomiske forklaringer som ligger til grunn for valg om å få barn. Verdiforklaringer kan også bidra til å kaste lys over deler av det sammensatte bildet vi ser. Våre data viser at mottakere av engangsstønad får flere barn enn de som mottar foreldrepenger.

Mange av kvinnene som mottar engangsstønad ser også ut til å være nokså vedvarende avhengig av stønader og ytelser fra NAV. Litt over en fjerdedel av de som mottok engangsstønad i 2011, mottok stønader fra NAV i de påfølgende tre-fire år. Totalt har vi likevel hatt en nedgang i antall mottakere av engangsstønad på grunn av regelverksendringene som kom i forbindelse med innføringen av arbeidsavklaringspenger.

Landbakgrunn er åpenbart sentralt når vi ser på engangsstønadmottakerne, og rundt to tredeler av de som mottok engangsstønad i 2014 var født utenfor Norge. Sammenliknet med de norskfødte mottakerne av engangsstønad har de som er født i utlandet en langt svakere tilknytning til arbeidslivet, er eldre og har oftere mottatt engangsstønad også for eldre barn. Denne hovedforskjellen mellom norskfødte og de født i utlandet til tross, er det også viktig å legge merke til de store forskjellene mellom de ulike innvandrergruppene. I tidligere undersøkelser er det pekt på at konsekvensen av innvandrerkvinnens svake tilknytning til arbeidslivet er at de får tilgang til offentlige velferdsytelser i egenskap av å være mor, mens flertallet av etnisk norske kvinner får det i egenskap av å være yrkesaktive (Kavli 2004:313).

Flere offentlige utvalg har drøftet engangsstønaden, for eksempel NOU 1996:13 *Offentlige overføringer til barnefamilier*, NOU 2008:6 *Kjønn og lønn* og NOU 2012:15 *Politikk for likestilling*. Av hensyn til barns

oppvekstvilkår har det vært foreslått å øke engangsstønaden, eller innføre foreldrepenger uavhengig av yrkesaktivitet. Det pekes på at det å forbedre ordningen «ikke [har] vært et prioritert mål for noen regjering gjennom de siste tiårene. En forklaring kan være at en slik ordning anses å bryte med den arbeidslinjen som ellers ligger til grunn for utformingen av velferdspolitik» (NOU 2012:15, s 346). Utvalgene har anbefalt å innføre en løpende minstestøtte for ikke-yrkesaktive fremfor å øke engangsstønaden. Begrunnelsen har vært hensynet til barns oppvekstvilkår og det vises til at Island og Sverige har en slik type ordning.

Referanser

Berglund, Thomas (2010) «Labour Market Mobility in Nordic Welfare States». *Tema Nord*. København: Nordic Council of ministers.

Dommermuth, Lars, Rannveig Kaldager Hart, Trude Lappegård, Marit Rønsen og Kenneth Aarskaug Wiik (2015) *Kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge*. Rapport 2015/31. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Ellingsæter, Anne Lise (2003) «The complexity of family policy reform: The case of Norway». *European Societies*, 5 (4), 419–443.

Ellingsæter, Anne Lise (2012) «Familiepolitikk i klasse-samfunnet». I: Ellingsæter, Anne Lise. og Widerberg, Karin (red.) *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Furuberg, Jorunn og Kari Mette Ørbog (2015) «Arbeidsledige innvandrere i 2014». *Arbeid og velferd*, 3/2015.

Fagan, Colette and Jacklyn. O'Reilly (red.) (1998). *Part-time Prospects. An International Comparison of Part-Time Work in Europe, North America and the Pacific Rim*. London: Routledge.

Gaudernack, Anniken Egeland (2015) *Engangsstønaden og videre barnefødsler. Med fokus på ulike kjennetegn ved kvinnene som fikk engangsstønad ved første eller andre fødsel*. Masteroppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.

Kavli, Hanne Cecilie (2004) «Familiepolitiske dilemmaer i det fleretniske samfunnet». I: Ellingsæter, Anne Lise og Arnlaug Leira (red.). *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Langeland, Stein, Eva Herud og Sille Ohrem (2014). *Fattigdom og levekår i Norge – Status 2013*. NAV-rapport 1/2014.

Lappegaard, Trude (2010) «Family Policy and Fertility in Norway». *European Journal of Population*, 26, 99–116.

Naper, Sille Ohrem (2010) «Kvinner som får engangsstønad ved fødsel». *Arbeid og Velferd*, 2/ 2010, 68–76.

NOU 1996: 13 *Offentlige overføringer til barnefamilier*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

NOU 2012:15. *Politikk for likestilling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 2008: 6 *Kjønn og lønn*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.